

GASILSTVO, POMEMBEN DEL CIVILNE ZAŠČITE

Branko Božič*

Gasilska organizacija v SR Sloveniji je pomembna sila, ki se spopada s požarnimi nevarnostmi, rešuje pri naravnih nesrečah in prevzema številne nove naloge (pomoč pri prometnih nesrečah in razlitju nevarnih tekočin, prevozi pitne vode itn.). Zakon o varstvu pred požari ji nalaga veliko nalog, ki jih lahko uresničuje le z dobro opremljenostjo in strokovno usposobljenim osebjem. Čeprav je zlasti prostovoljno gasilstvo najbolj razvito v naši republiki, še vedno ne moremo biti zadovoljni z doseženimi rezultati. Številni požari in precejšnja škoda vsako leto vedno znova opozarjajo, da moramo doseženo stopnjo požarnega varstva še povečati in čim bolj racionalno porabiti sredstva, ki jih naša družba daje v ta namen.

Gasilska organizacija na Slovenskem ima že skoraj 120-letno tradicijo svojega delovanja. Ko se je začelo ustavno življenje v habsburški monarhiji, zasledimo po letu 1861 prve resnejše poskuse, da bi ustanovili organizacijo za gasilsko službo, ki bi bila strokovno pripravljena za gašenje požarov. Potrebo po taki organizaciji so najbolj čutila mesta, med njimi zlasti Ljubljana, kjer je bila požarna katastrofa v Cukrarni 1858, ko je bilo škode za več kot 800 000 goldinarjev. (1) Obseg te škode lahko ponazorimo s podatkom, da je leta 1896 skupina ljubljanskih podjetnikov, po narodnostni zavesti večinoma Nemcev, ustanovila delniško družbo z začetnim kapitalom 600 000 goldinarjev, Kranjsko industrijsko družbo (KID) kasneje lastnico železarne na Jesenicah. (2)

Po ustanovitvi prvih »požarnih bramb« od konca šestdesetih in sedemdesetih letih je širjenje gasilstva pospešila leta 1881 izdana Postava zadevajoča red o požarni policiji in o gasilskih stražah. Tako je imela npr. Zveza kranjskih gasilskih društev konec leta 1907 že 138 društev z več kot 4500 člani.

Do prve svetovne vojne so gasilci sodelovali v mnogih akcijah in reševali zlasti pri požarih in povodnjah. Med prvo svetovno vojno pa se je njihovo delo močno razširilo tudi na področje sanitete. Leta 1917 je bila celo podpisana pogodba med Gasilsko zvezo in Rdečim križem o sodelovanju pri reševanju in ustanovitvi reševalnih kolon, ki so imele te naloge:

1. dajati prvo pomoč in prevažati bolnike
2. oskrbovanje skladišč
3. sodelovanje pri javnem zdravstvu (dezinfekcijska služba)
4. urjenje in izšolanje moških bolniških strežnikov.

Sanitetno službo naj bi v gasilstvu opravljale reševalne vrste in reševalne čete.

Kljub sporazumu v Rdečem križu je v letih 1917 in 1918 skoraj popolnoma prenehalo vsako organizirano delo, kajti večina gasilcev je bila mobilizirana in poslana na fronto.

Gasilstvo je znova oživelo po prvi svetovni vojni, iz leta v leto razmeroma hitro napredovalo ter se strokovno popolnjevalo. V novo ustanovljeni Jugoslovanski gasilski zvezi Ljubljana (za slovensko ozemlje) je bilo leta 1920 306 gasilskih društev z okrog 10 000 člani, leta 1930 je imela JGZ 675 društev več kot z 21 000 člani in leta 1940 nad 950 čet (prej društev) z več kot 31 000 člani.

Navedeni podatki dokazujejo razvitost gasilske organizacije v deželah, ki so pred prvo svetovno vojno pripadale Avstro-Ogrski monarhiji. To so zlasti Dravska, Savska in Donavska banovina, medtem ko se v drugih banovinah gasilstvo kljub zahtevam zakona o gasilstvu iz leta 1933 ni moglo razviti. Zato je v Kraljevini Jugoslaviji prišel en gasilec povprečno na 178 prebivalcev, kar je bilo zelo malo v primerjavi z gasilstvom v nekaterih drugih deželah. Tako je imela Čehoslovaška republika več kot 500 000 gasilcev, ali na vsakih 27 prebivalcev po enega.

Republika Poljska je imela 560 000 gasilcev, ali na vsakih 57 prebivalcev po enega. Švica je imela s 300 000 gasilci celo na vsakih 15 prebivalcev enega gasilca. Številčno najmočnejšo gasilsko organizacijo pa je imela pred začetkom II. svetovne vojne Hitlerjeva Nemčija, v kateri je bilo 29 000 gasilskih čet s 4 300 000 gasilci, ali na vsakih 16 prebivalcev po enega. (3)

V začetku druge svetovne vojne, 1. septembra 1939, ko je Hitlerjeva Nemčija napadla Poljsko, je bilo tudi v Kraljevini Jugoslaviji opaziti večje zanimanje za obrambo dežele. Gasilska organizacija je leta 1930 ob vseslovenskem gasilskem kongresu v Ljubljani prikazala praktično vajo na Pivovarno Union, ki je bila prvič zamišljena kot zgled zračnega napada. To pa je bilo skoraj vse, kar je gasilce usmerjalo k nevarnostim novih oblik vojskovanja po prvi svetovni vojni.

22. septembra 1939 je ban Dravske banovine dr. Marko Natlačen izdal odredbo o ustanovitvi gasilskega odseka pri tehničnem pododboru banovinskega odbora za zaščito pred napadi iz zraka. Gasilska organizacija je bila v tem času poleg

Rdečega križa edina organizirana sila, na katero je oblast lahko računala, da bo pomagala ljudem ob letalskih napadih.

Novembra 1939 je minister za vojsko in mornarico general Milan Nedić izdal pravilnik o zaščiti pred zračnimi napadi, v katerem je bil tudi pravilnik o gasilski službi pri pasivni obrambi. Ta del pravilnika je bil razdeljen v tale poglavja:

1. o napadih, ki povzročajo požare in splošno o vžigalnih bombah
2. načrt zaščite pred požarom
3. ukrepi in sredstva za preprečevanje požarov
4. organizacija za preprečevanje začetka požara
5. služba opazovanja in javljanja požara
6. ukrepi in sredstva za gašenje požara
7. razdelitev krajev na rajone, gasilske edinice, njihova organizacija in polnjenje z osebjem
8. oprema gasilskih edinic
9. nabava, razdelitev in shranjevanje opreme
10. izdelava načrta pred požarom in vodenje seznamov obveznikov
11. pouk in vaje gasilskega osebja
12. obveščanje in pouk občinstva
13. pregled opreme
14. posebna navodila za vojno: a) za tovarne, zavode, rudnike in podobna podjetja, b) za skladišča, c) za navadne ceste, č) za železniške komunikacije, d) za pomorske in rečne komunikacije
15. končne določbe.

Pravilnik o zaščiti pred letalskimi napadi je sicer dajal temeljna navodila za uspešno zaščito prebivalcev pred letalskimi napadi, vendar je bil sprejet veliko prepozno, da bi bila lahko organizirana čvrsta obramba z usposobljenimi ljudmi in zadostno tehnično opremo, za katero nikdar ni bilo potrebnega denarja. (4)

Po aprilski katastrofi leta 1941 so slovensko ozemlje zasedli tuji okupatorji, Italijani, Nemci, Madžari, ter vsak po svoje uredili tudi gasilsko službo. Italijani so kmalu razpustili prostovoljne gasilske čete, gasilsko službo je opravljala po klicna gasilska četa v Ljubljani pod italijanskim vodstvom. V Kočevju, Novem

Kako zelo se je razvilo gasilstvo na Slovenskem, kaže še naslednji pregled iz leta 1939:

Banovina	Št. gasilcev	1 gasilec na št. prebivalcev
Dravska	2 na 1 km ²	37
Savska	5 na 6 km ²	83
Vrbaska	1 na 17 km ²	845
Primorska	1 na 35 km ²	1614
Drinska	1 na 24 km ²	1384
Zetska	1 na 150 km ²	4441
Donavska	1 na 3 km ²	223
Moravska	1 na 18 km ²	1005
Vardarska	1 na 28 km ²	1176
mesto Beograd	2 na 1 km ²	565

* Pedagoška akademija, Kardeljeva ploščad 16, Ljubljana

mestu, Črnomlju, Metliki in Logatcu so bile pomožne čete pod vodstvom italijanskih gasilcev.

Nemci so imeli Spodnjo Štajersko in Gorenjsko za del svoje države in so gasilskim organizacijam posvečali veliko skrb. V gasilske čete, ki so ostale, pa so poslali svoje ljudi. Organizacijo so podredili policiji oziroma protiletalski zaščiti. Vsa naročila gasilskega orodja in opreme, ki so bila številna, so pošiljali prek policije in občin.

Ker so bili gasilci oproščeni službe Wer-mannschaftha, ki so ga Nemci organizirali za boj proti partizanom, so bile gasilske enote številne, disciplina z obveznimi vajami in kontrolami pa zelo dobra.

Tako gasilsko organizacijo so Nemci močnejše razvili na Štajerskem, medtem, ko je na Gorenjskem osvobodilno gibanje leta 1941 omejilo gasilstvo na večje kraje in mesta. V Prekmurju, ki so ga zasedli Madžari, so gasilskim četam posredovali razni notarji in nadnotarji. Gasilske čete so postale del gasilske zveze Szombathely.

Po kapitulaciji Italije septembra leta 1943 so Nemci obnovili gasilske čete v Ljubljani in njeni okolici ter jih uvrstili v protiletalsko zaščito.

Med okupacijo našega ozemlja je bilo uničeno približno 75 % gasilskega orodja in 90 % gasilskih cevi. Nemci so sicer močno opremili obstoječe gasilske enote na Štajerskem in deloma na Gorenjskem, drugod na Slovenskem pa je bilo vse uničeno. Veliko orodja in opreme so ob koncu druge svetovne vojne uničile ruske in bolgarske čete, ki so prišle iz Madžarske, pa tudi Nemci so hoteli odpeljati čimveč avtomobilov in opreme iz naših krajev v Avstrijo.

Po osvoboditvi se je nova ljudska oblast znašla pred težavnimi vprašanji, med katerimi je bila tudi zaščita pred požari, eksplozijami in elementarnimi nesrečami.

V Ljubljani je ostala jedro organizacije poklicna gasilska četa, v katero so se vrnili med vojno preganjani in internirani gasilci. Ta se je spremenila v poklicno gasilsko narodno milico. Delo pa je zaživelo tudi v vseh prostovoljnih gasilskih četah, ki so že v začetku junija 1945 reševale pri ogromnem požaru, ki je nastal na glavnem kolodvoru v Ljubljani zaradi eksplozije letalskih bomb in topovskih granat.

Kmalu po osvoboditvi so bili postavljeni referenti za gasilstvo pri rajonskih ljudskih odborih, ki so bili aktivni udeleženci NOB. Pri tajništvu za notranje zadeve pa so ustanovili gasilsko poveljstvo, ki je dobivalo nekaj denarja za nakup gasilskih oblek, orodja in opreme, ki so jo lahko dobili po osvoboditvi.

Na vsem slovenskem ozemlju, razen na Primorskem, so gasilske čete kljub težavam in raznim nesporazumom hitro zaživele. Proti koncu leta 1947 so dosegle že tako razvojno stopnjo in mesto v novi družbi, da je takratna organizacija z gasilskimi poveljstvi in vodstvom organov za notranje zadeve že zaostajala za življenjem in potrebami. Politično vodstvo v LR Sloveniji se je odločilo rešiti tudi to področje delovanja, kajti prostovoljne gasilske čete so bile še vedno organizirane po določilih zakona stare kraljevine Jugoslavije.

Članice so enakopravno sodelovale v učnem programu.

Zmagovalna ekipa GD Javornik med vajo.

Ko je vlada LR Slovenije pripravila predlog zakona o prostovoljnih gasilskih društvih, ki je bil sprejet 19. maja 1948, je dala naslednjo obrazložitev: »Podlaga za organizacijo prostovoljnega gasilstva v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji je dana v 21. členu zakona o Narodni milici, po katerem je organizacija obrambe pred požarnom in zaščita ljudi ob požaru in drugih elementarnih nezgodah zamišljena na ta način, da v večjih mestih obstaja poklicna gasilska narodna milica medtem ko naj bi v drugih naseljih te naloge vršila društva, kot prostovoljne organizacije ljudstva.

Organizacija prostovoljnega gasilstva že obstaja in se je v dobi po osvoboditvi lepo obnesla, ko je zlasti pri obnovi dosegla velike uspehe, ne ustreza pa današnji stvarnosti njena organizacija... Zato, da dobi... sodobno ureditev in možnost nadaljnjega razvoja, to pa ob vsestranski

udeležbi in pomoči širokih ljudskih množic... naj izpolnitvi te naloge služi predloženi osnutek zakona...«

Po sprejetju zakona je bilo poleti in jeseni leta 1948 več kot 850 občnih zborov prostovoljnih gasilskih društev in 30 ustanovnih zborov okrajnih in mestnih gasilskih zvez. Tem je 2. oktobra 1949 sledila še ustavna skupščina Gasilske zveze LR Slovenije, ki je povezala 1019 gasilskih društev, 382 industrijskih gasilskih enot in 46 zavodskih gasilskih enot, v katerih je bilo več kot 54 000 članov ali 22 000 več kot leta 1940. Med njimi je bilo 3 500 žena in deklet ter več kot 600 mladincev. (5)

Z ustanovitvijo Gasilske zveze Slovenije je bil postavljen nov mejnik v razvoju gasilske organizacije. Dobila je možnost za nadaljevanje vseh pozitivnih tradicij, ki jih je gojila v stoletju boja z ognjem in drugimi naravnimi nesrečami. Iz leta v leto je krepila svoje vrste, nakupovala je orodje in

Zmagovalna desetina ob startu.

opremo, gradila gasilske domove, popolnjevala strokovno znanje svojih članov itn. Njeno delo, težave, uspehi, organizacijske spremembe in drugo je prikazano in zapisano v Gasilskem vestniku, ki izhaja od leta 1947, v knjigah gasilskih kongresov od ustanovne skupščine do X. kongresa, ki je bil junija leta 1984 in v bogati literaturi gasilske knjižnice.

Gasilska organizacija v SR Sloveniji je v zadnjih 40 letih dosegla razvoj in razmah, ki ga nihče ni pričakoval, niti ni mogel predvideti. Leta 1983 je imela 16 070 pionirjev, starih od 7 do 14 let, mladine stare od 15 do 18 let, 9 996 članov starih od 19 do 27 let, 19 408 in 51 643 članov starih nad 28 let ali skupaj 97 117. K temu številu je prištetih še 6 713 častnih in zaslužnih članov in 53 831 podpornih članov ali skupaj 157 661 članov. (6) Pri tem naj poudarimo, da je »podpornih članov«, ki tako ali drugače redno podpirajo gasilsko organizacijo več kot 200 000.

Gasilska organizacija je imela leta 1983 1245 »teritorialnih« gasilskih društev, 187 »industrijskih« gasilskih društev in 18 gasilskih enot. Poleg tega deluje še 528 poklicnih gasilcev v delovnih organizacijah, 135 poklicnih gasilcev v teritorialnih gasilskih društvih in 512 poklicnih gasilcev v poklicnih gasilskih enotah.

V naši republiki pride na enega člana povprečno 29 prebivalcev. (Leta 1939 povprečno 37 prebivalcev). Pod tem povprečjem je 32 občinskih gasilskih zvez.

Gasilska društva na Slovenskem so imela leta 1979 1054 gasilskih domov z orodiščem, 285 orodišč in 868 vodnih rezervarjev z gasilno vodo; leta 1983 pa 1146 domov z orodiščem, 314 orodišč in 1 089 vodnih rezervarjev z gasilno vodo. Samo v letih 1979—1983 so gasilci pri gradnjah in obnovah teh objektov opravili nad 1 750 000 prostovoljnih delovnih ur.

V gasilskih domovih je bilo leta 1983 147 komandnih vozil, 792 lahkih gasilskih vozil do 2 t, 521 orodnih gasilskih vozil, 234 kombiniranih gasilskih vozil, 184 avtociستern, 46 specialnih gasilskih vozil, 5 avtomobilov za tehnične intervencije, 58 reše-

valnih čolnov, več kot 2 800 prenosnih in prevoznih motornih brizgaln, več kot 1 400 raznih lestev, nad 30 000 delovnih oblek, nad 4 600 plinskih mask, več kot 1 200 izliranih dihalnih aparatov, nad 1 400 zaščitnih (tempeks) oblek, več kot 2 700 hidrantnih nastavkov itn.

Pregled gasilskih vozil, cevi, motornih brizgaln, osebne in osebno zaščitne opreme prikazuje količine orodja in opreme, ki jo imajo gasilske organizacije. Ob tem pa je treba poudariti, da je tretjina gasilskih vozil skoraj novih, starih do 5 let. Drugo tretjino lahko uvrstimo še med dobro uporabna vozila, tretjino pa bi bilo treba zamenjati. (Ta ocena velja za leto 1984.) Pri nakupih različnih gasilskih vozil pa je opazen zlasti napredek pri naslednjih vozilih, kar velja za obdobje 1980—1983:

1. kombiniranih vozil za 96 %
2. kombiniranih vozil za 60 %
3. avtociستern za 80 %

Poleg tega je bilo v letih 1980—1983 kupljenih še 18 reševalnih čolnov ali za 45 % več, lestev 305 ali 64 % več in motornih brizgaln od 800 do 1200 l/m 174 ali 87 % več kot v obdobju 1976-1979.

Bolj zaskrbljeni pa so podatki, da se je v istem času povečal nakup vozil za kemično gašenje le za 18 % (30 vozil), motornih brizgaln od 600 do 800 l/m le za 0,58 % (6 motork) in motornih brizgaln od 400 do 600 l/m za 20 % (159 motork).

Operativna gibljivost gasilskih enot je precej odvisna od brezhibnih medsebojnih zvez, ki omogočajo hitro obveščanje in poveljevanje v raznih intervencijskih okoliščinah. To so radijske zveze, ki so postale sestavni del operativnih posegov gasilskih enot.

Sistem radijskih zvez je bil za gasilstvo z zakonom določen leta 1969. Do leta 1983 je bil UKV sistem v celoti postavljen v približno 1/3 občinskih gasilskih zvez. Stanje pa se je bistveno spremenilo v zadnjih štirih letih od 1984 do 1987, tako da je opozarjanje na požar s sireno bolj izjemna kot pravilo. Pri tem je pomembno, da gre na akcijo pri večini požarov le po-

trebno število gasilskih enot oziroma gasilskih vozil.

Gasilske organizacije so na podlagi danih usmeritev sprejemale programe tedna oziroma meseca požarnega varstva, ki so zagotavljali večje podružbljanje požarne varnosti. Klasične vaje in preverjanje svojega članstva so izvajale predvsem občine, šole, krajevne skupnosti in organizacije združenega dela. V teh dneh so tudi povečale svoje požarnopreventivne dejavnosti.

Po nepopolnih podatkih so v gasilskih dejavnostih sodelovala tudi javna občila, ki so v letih 1980—1983 objavila približno 500 člankov v časopisih in tovrstnih glasilih in približno 300 oddaj po radiu. Ne glede na te podatke pa prevladuje med gasilci prepričanje, da bi morali zaradi pomembnosti požarnega varstva zagotoviti, da bi namenjala javna občila več pozornosti požarni varnosti.

Gasilske organizacije so organizirale pri širjenju požarnopreventivne kulture številna predavanja, seminarje v šolah, posvete v krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela in v svojih društvih. Podatki, ki so bili zbrani za poročilo X. kongresu Gasilske zveze Slovenije leta 1984 so sicer spodbudni, obenem pa kažejo na to, da v požarnem varstvu ne sodelujejo dovolj »vse subjektivne sile«, ki naj bi po zakonu skrbele za požarno varstvo.

V letih 1980—1983 je bilo v krajevnih skupnostih organizirano v tednih-mesecih požarnega varstva več kot 1 400 predavanj in vaj, ki se jih je udeležilo več kot 85 000 krajanov, nad 1 500 jih je bilo v organizacijah združenega dela, na katerih je bilo več kot 147 000 delavcev. Za člane gasilskih enot civilne zaščite je bilo več kot 400 posvetov, ki se jih je udeležilo več kot 7 200 pripadnikov.

V istem času so gasilske organizacije, zlasti društva, organizirale več kot 1 300 predavanj po šolah, na katerih je bilo nad 150 000 učencev. Društva Mladi gasilec pa so organizirala razstave, praktične vaje, kvize, preventivne akcije čiščenja šolskih podstrešij, gozdnih poti itn.

Ob podatkih o moči, tehnični opremljenosti in razširjenosti naše gasilske organizacije, ki so spodbudni tudi za delovanja gasilcev v sklopu splošne ljudske obrambe in civilne zaščite, pa so najbolj negativni tile. V večini naših občin imamo povprečno na 20 do 40 prebivalcev enega gasilca, v občini Metlika in Ljutomer celo na 6,6 in 11,9 prebivalca. V občini Ljubljana Bežigrad pa imamo 1 gasilca na 99 prebivalcev, Ljubljana Center na 307 prebivalcev, Maribor Rotovž na 384 prebivalcev, Maribor Tabor na 131 prebivalcev. Nekoliko boljši podatki so za Celje — 56 prebivalcev, Koper, Izola, Piran na 95 prebivalcev, Ljubljana Moste-Polje na 78 prebivalcev, Maribor Pesnica na 63 prebivalcev, Nova Gorica na 79 prebivalcev in Sežana na 71 prebivalcev, vendar so tudi ti vredni podrobne preučitve, zlasti v izvršnih svetih in skupščinah navedenih občin, pa tudi v ustreznih republiških organih.

Čeprav so gasilske organizacije tudi po drugi svetovni vojni sodelovale v številnih akcijah in reševanjih pri elementarnih nesrečah (na primer poplava v Celju leta 1953) je šele VI. kongres Gasilske zveze

Slovenije 1968 opredelil njihovo vlogo in pomen na tem področju delovanja. »Gasilska služba ima pomembno mesto v civilni obrambi. Tako mesto ji gre zaradi njene vloge pri reševalnih akcijah in ob različnih nesrečah kot tudi ob zračnih in drugih napadih v morebitni vojni... Če želimo, da bi v morebitni vojni zavarovali pred to nevarnostjo (zažigalna napadalna orožja) ljudi in premoženje, moramo v mirnem času skrbeti za krepitev gasilske službe in njene tehnične opremljenosti... Gasilske enote imajo pomembno vlogo tudi pri reševanju ob naravnih in drugih hudih nesrečah, kot so potresi, poplave, plazovi, hude prometne nesreče in podobno. Vsestranska uporabnost gasilskih enot je pripeljala tudi do sklepa organizacijsko političnega zbora Skupščine SR Slovenije, naj se gasilske enote postopoma razvijajo v reševalne enote, ki bodo v določenih primerih sposobne tudi samostojno delovati...

Od VI. kongresa Gasilske zveze Slovenije 1968. leta do danes, torej v zadnjih dvajsetih letih, sta bila vloga in pomen gasilstva v civilni obrambi oziroma civilni zaščiti večkrat predmet razprav, sprejemanje raznih stališč in pogledov. Značilno zanje je, da je gasilska organizacija dobivala v njih vse več priznanja za svoje delo, obenem pa vse več nalog in možnosti za neposredno sodelovanje z državnimi organi, družbenopolitičnimi skupnostmi in organizacijami. Poprej ostro začrtane meje med »državo« in gasilstvom kot družbeno organizacijo, so počasi toda vztrajno izginjale, kljub različnim pogledom in reševanju problemov zlasti v občinah. (7)

Po letu 1976 je prišlo do pomembnih premikov in pogledov, ki jih je na IX. kongresu Gasilske zveze Slovenije 1980. leta označil tedanji član Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije in republiški sekretar za ljudsko obrambo tovariš Martin Košir takole: »...Gasilska organizacija je vključena v civilno zaščito, ki predstavlja najširšo obliko priprave in udeležbe delovnih ljudi in občanov za zaščito in reševanje prebivalstva ter materialnih dobrin«.

Tem stališčem se je pridružilo tudi poročilo predsedstva Gasilske zveze Slovenije IX. kongresu, ki je govorilo o poenotenju stališč Gasilske zveze Slovenije in Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, zaradi različne obravnave nerešenih vprašanj. Pri tem je poudarilo, da mora »opremljanje gasilskih enot civilne zaščite potekati skladno z razvojem gasilskih enot gasilskih organizacij. Zato naj bi...preprečili ločevanje določene opreme za gasilske in reševalne intervencije. Osebnostna in skupna zaščitna oprema gasilskih enot civilne zaščite mora biti enaka kot jo imajo mirnodobne gasilske organizacije.

Zaradi zagotovitve mobilizacijske sposobnosti enot gasilskih organizacij (zlasti gasilskih društev) in Civilne zaščite naj bi združili gasilsko opremo, ki je v lasti enot Civilne zaščite in krajevnih skupnosti in je še v skladiščih ter prostorih krajevnih skupnosti in jo predati v uporabo gasilskim organizacijam, ki teritorialno pokrivajo območje krajevnih skupnosti.«

Poleg teh zahtev, ki so se vse bolj uresničevale, je gasilska zveza ugotavljala: »Pozabljamo, da gašenje požara in reševanje ljudi ter premoženja zmorejo le stro-

kovno, telesno, zdravstveno in psihofizično sposobne osebe. V gasilskih enotah civilne zaščite pa najdemo precej takih, ki nimajo niti osnovnih možnosti za delo... Starostna struktura občanov, razporejenih v gasilske enote civilne zaščite in strokovna usposobljenost le-teh je še vedno kamen spotike, kar lahko očitno vidimo pri praktičnih vajah... Primerna starostna struktura obveznikov gasilskih enot civilne zaščite naj bi ne preseгла starosti 45 let... Skupen je bil tudi dogovor, da bi pri kadrovanju članov gasilskih organizacij v občinske gasilske formacije, v Krajevnih skupnostih in Temeljnih organizacijah združenega dela zagotovili gasilsko jedro 4—5 operativnih gasilcev. Tega ni in ponavlja se neprestano vprašanje udarnosti gasilskih enot civilne zaščite (8).

Pri izvajanju zakona o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti in izvajanju smernic in ciljev razvoja civilne zaščite v SR Sloveniji v obdobju 1981—1985, ki sta jih sprejela Predsedstvo in Izvršni svet SR Slovenije, je gasilska organizacija še pridobila na svojem pomenu. Gasilske organizacije so z izvajanjem svojih nalog postale sestavni del organiziranih in SZDL frontno povezanih subjektivnih socialističnih sil.

Ob izvajanju nalog splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter civilne zaščite so se gasilske organizacije uveljavile kot subjekt v podružbljanju splošne ljudske obrambe. Zato je bilo vse manj prostora za tiste, ki so menili, da so gasilske organizacije objekt, ki izvaja določene naloge za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito. Ob tej ugotovitvi pa so se v letu 1983 in po njem še kazale nekatere slabosti in pomanjkljivosti, med njimi zlasti naslednje:

1. Občinske gasilske zveze in občinski štabi za civilno zaščito niso povsod uskladjali interesov pri oceni in razporeditvi kadrov.
2. V gasilskih enotah civilne zaščite je bilo še vedno premalo gasilcev operativnih članov. Po oceni leta 1984 naj bi jih bilo v teh enotah le okrog 20 %.
3. V gasilskih enotah civilne zaščite je premalo članic gasilskih društev ali pa so bile razporejene v druge enote civilne zaščite.
4. V krajevnih skupnostih je delovalo v štebih za civilno zaščito le okoli 50 % poveljnikov gasilskih društev.
5. Premalo je bilo praktičnega usposabljanja gasilcev v gasilskih društvih zlasti za delovanje v vojni.
6. Še vedno ni povsem uresničeno skupno načrtovanje potreb po gasilski opremi in gasilskih sredstvih, ne dolgoročno ne pri letnih nakupih.

Vzgoja in izobraževanje v požarnem varstvu zavzemata vidno in pomembno mesto v uresničevanju ciljev splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Množično usposabljanje članov gasilske organizacije pa tudi drugih delovnih ljudi in občanov je pomembno, ker tako preprečujemo požare ali pa z omejevanjem le-teh preprečimo uničevanje družbene in zasebne lastnine, čeprav tega statistično ne moremo dokazati.

Kljub uspešni preventivni dejavnosti nam požari še vedno uničujejo osebno in družbeno imetje velike vrednosti. Med

vzroki so na prvem mestu nepoučenost, malomarnost, utrujenost, nespoštovanje varnostnih ukrepov. Največkrat je torej kriv človek.

Čeprav obstajajo že dolgo in še danes različni pogledi na delovanje gasilstva, na razmerje med operativno in preventivno, na pomen in zdajšnjo stopnjo strokovnega izobraževanja, na strokovno sestavo gasilskega osebja (prostovoljnega in poklicnega) na pomen propagande v vseh njenih oblikah itn. požarna varnost zaostaja za potrebami in nalogami, ki jih prinaša in zahteva zdajšnji gospodarski razvoj SR Slovenije.

Teorija, ki je bolj potrebna pri izvajanju požarnopreventivnih ukrepov, zahteva širše znanje in njegovo neposredno obnavljanje na raznih področjih, kot so kemija gradbeništvo elektrotehnika tehnologija itn. Za vse to pa nimamo ne ustreznih srednjih šol ne programov, niti višjega niti izobraževalnega študija, s katerim bi bilo mogoče pridobiti magisterij in doktorat iz požarnega varstva. Celotna problematika izobraževanja je tako obsežna, da je na tem mestu ne moremo niti celostno niti kritično prikazati. Brez dvoma pa vplivajo ta nerešena vprašanja tudi na delovanje gasilstva v civilni zaščiti.

Sklep

Zdajšnja opremljenost gasilskih organizacij, prostovoljnih in poklicnih, omogoča nadaljnje izpopolnjevanje in opremljanje tudi za tiste oblike delovanja, ki doslej niso bile deležne potrebne pozornosti. To velja zlasti za reševanje pri poplavah, pomoč pri prometnih nesrečah na cestah in železnici, razlitju nevarnih tekočin, gašenju velikih gozdnih požarov in reševanju pri drugih naravnih nesrečah. Posebno pozornost bo treba posvetiti osebni zaščitni opremi gasilcev, nakupu specialnih gasilskih vozil zlasti pa stalnemu strokovnemu izpopolnjevanju in fizični usposobljenosti gasilcev.

Pri vseh teh opredelitvah ne more in ne sme biti razlike med prostovoljnimi in poklicnimi gasilci, kajti njihovo delo pri akcijah je enako odgovorno in nevarno.

1. Branko Božič: Razvoj gasilstva na Slovenskem, 1968, str. 49
2. Gestrin Melik: Slovenska zgodovina 1792—1918, 1966, str. 155
3. Branko Božič, n. d. sr. 186
4. Prav tam, str. 187—189
5. Poročilo predsednika Gasilske zveze Slovenije Matevža Haceta na ustanovni skupščini
6. X. kongres Gasilske zveze Slovenije, 1984, str. 45., 105., 121., 145—248
7. VI. kongres Gasilske zveze Slovenije, 1968, str. 262
8. IX. kongres Gasilske zveze Slovenije, 1980, str. 33—35 in 118—121